

Unutsaq – unudularıq

Ötən əsrin 70–80-ci illərində AMEA-ya rəhbərlik edən tanınmış fizik və elm təşkilatçısı, Dövlət Mükafatı laureatı, Əməkdar elm xadimi Həsən Abdullayevin anadan olmasının 105-ci ildönümü ilə əlaqədar Elm və Təhsil Nazirliyinin Fizika İnstitutunun bir qrup alimi onun məzarını ziyarət edib.

Mərasimdə AMEA-nın birinci vitse-prezidenti, Fizika İnstitutunun baş direktoru, akademik Arif Həşimov görkəmli alimin elmi fəaliyyəti və onun zəngin irsindən söhbət açaraq, akademik H.Abdullayevin təkcə fizika elminin deyil, bütövlükdə, Azərbaycan elminin inkişafında böyük xidmətlərini yada salıb. Fizika üzrə fəlsəfə doktorları Kamil Qurbanov və Almaz Xəlilova akademik Həsən Abdullayevlə bağlı xatirələrini bölüşüblər.

Görkəmli akademik ehtiramla yad edilir

Bildirilib ki, 1918-ci il avqustun 20-də Culfa rayonunun Yaycı kəndində anadan olmuş, əsrin ortalarından sonra isə dünya elektronikasısı və yeni texnologiyaların patriarxlarından biri kimi dəyərləndirilən akademik Həsən Abdullayev daim böyük elmi töhfələri ilə seçilib.

O, Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsinin məzunu olub. Çox tezliklə gənc Həsən sonralar Nobel mükafatına layiq görülmək ilk bakılı alim – akademik Lev Landanın diqqətini cəlb edib. Namizədlik dissertasiyasının uğurlu müdafiəsindən sonra, 1948-ci ildə SSRİ Elmlər Akademiyasının Fizika-Riyaziyyat Bölməsindən Fiziklərin Ümumittifaq Yığıncağına fərdi dəvət alıb. Daha 6 il sonra o, elmlər doktoru olub, professor adını alıb. 1970-ci ildə isə SSRİ EA-nın müxbir üzvü seçilib.

Həsən Abdullayev pillə-pillə ucaldığı Azərbaycan Elmlər Akademiyası (AEA) Fizika İnstitutunda düz 36 il – 1957-ci ildən ömrünün sonunadək direktor vəzifəsində çalışıb. 1968–1970-ci illərdə AEA-da FRTE Bölməsinin akademik-katibi, sonra AEA Prezidenti (1970–1983) olub.

Akademik H.Abdullayev Azərbaycanda müasir fizikanın, xüsusilə, yarımkeçiricilər fizikası və texnikasının əsasını qoyub, bu sahəni hərtərəfli inkişaf etdirib, yüksək səviyyəli fiziklər məktəbi yaradıb. O, bir qismi xaricdə dərc olunan 13 monoqrafiyanın, 500-dən artıq elmi məqalənin, 40-dan çox ixtiranın (o cümlədən ABŞ və Fransa Patentinin) müəllifidir. Akademikin rəhbərliyi altında 100-dən artıq fəlsəfə doktoru və 20 elmlər doktoru yetişdirilib. Elmlər Akademiyasına rəhbərliyi dövründə respublikada yaratdığı elmi baza əsasında 1545 namizəd və 180 elmlər doktoru hazırlanıb, dünyanın 34 ölkəsində 200 ixtira qeydiyyatına alınıb.

AEA Fizika İnstitutunda bir sıra vacib bölmələrin, Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki BDU-da) yarımkeçiricilər fizikası kafedrasının yaradılması məhz onun adı ilə bağlıdır. Ayrıca institutlar da yaradıb: mikrobiologiya, kibernetika, geofizika, mikroelektronika, biofizika institutları, Şamaxı Rəsədxanası və Astrofizika şöbəsi bu sıradandır.

Görkəmli alim SSRİ EA Rəyasət Heyəti yanında “Yarımkeçiricilər fizikası və kimyası” Elmi Şurasının üzvü, respublika “Fizika Problemləri” Elmi Şurasının və “Bilik” Cəmiyyəti İdarə Heyətinin sədri, elm və texnika sahəsində Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatları Komitəsinin sədri olub. Bir neçə çağırış SSRİ Ali Sovetinin deputatı seçilib. Akademik H.Abdullayev “Qırmızı Əmək Bayrağı” və “Lenin” ordenləri, “Rəşadətli əməyə görə” medalı, SSRİ EA-nın S.İ.Vavilov adına qızıl medallı, Leypsiq yarmarkasının (ADR) böyük qızıl medalı və s. ilə təltif edilib.

Keçmiş SSRİ-nin ən ünlü akademiklərdən biri, Kurçatov adına Atom Enerjisi İnstitutunun fəxri prezidenti Yevgeni Velixov onun haqqında deyib: “Abdullayev tərəfindən 1945-ci ildə başlanmış yarımkeçiricilər və yarımkeçirici çevirtilər üzrə araşdırmalar inkişaf etdirildi və müasir kompüterlərin, mobil rabitə və internetin, ilk lazer disklərinin, simsiz texnikaların və s.-nin yaradılmasının əsasını təşkil etdi... 1957-ci ildə o, yeni texnologiyaların inkişafı və Azərbaycan akademik elminin flaqmanı olan ilk tədqiqat və istehsal mərkəzinə çevrilən Elmlər Akademiyasının hazırkı Fizika İnstitutu Azərbaycanda “Silikon Vadisi” modelini yaratdı”.

Bu fikir isə Qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsinin müəllifi, professor Lütfi Zadəyə məxsusdur: “Akademik H.M. Abdullaev dünya fizika elminin əsas simalarından biridir”.

5 il əvvəl Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə ölkənin elmi potensialının artırılması və nailiyyətlərinin tanıtılmasında, o cümlədən yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasında böyük xidmətləri olan görkəmli akademikinin 100 illik yubileyi ölkəmizdə geniş qeyd edilib.

Bəli, akademik Həsən Abdullayev hər zaman qədirbilənliklə yad edilir.

Özündən sonra müasir elektron vasitələrə çevrilən fikirlər, müasir elm ulduzlarına çevrilmiş yetirmələrdən ibarət bir məktəb qoyub gedən dərin zəka sahibinin xatirəsi daim yaşayır.

**Hazırladı:
Əli ƏLİYEV, “Xalq qəzeti”**